

НАПРЯМ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-295-4-2>

КОМПАРАТИВНІ ЗАСАДИ ВПЛИВУ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА РІВЕНЬ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ

Баула Олена Вікторівна

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародних економічних відносин
Луцького національного технічного університету*

Сучасний рівень розвитку світової економіки та регулюючий вплив глобальних інституцій демонструють певні успіхи багатьох країн світу щодо зменшення показників тінізації економіки, однак актуальною дана проблема залишається як для розвинених економік, так і для тих, що знаходяться на стадії формування чи трансформації.

Пропонуємо оцінити рівень тінізації економіки, толерантності до корупції та рівень міжнародної конкурентоспроможності України та Польщі – близької країни-сусіда члена ЄС, США – першої економіки світу, Данії та Швейцарії – країн-лідерів в рейтингу міжнародної конкурентоспроможності (рис. 1).

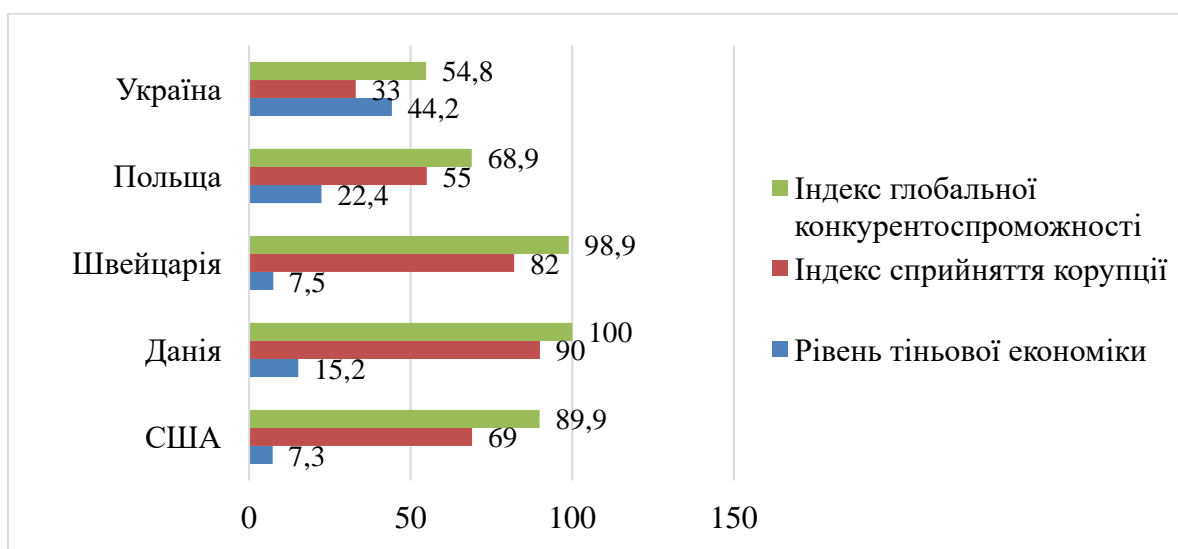

Рис. 1. Значення індексу глобальної конкурентоспроможності, індексу сприйняття корупції та рівня тіньової економіки у 2022 р.

Джерело: складено на основі [1–4]

Моніторинг зазначених показників для обраних країн доводить, що:

- існує прямий взаємозв'язок між значеннями рівня тінізації економіки, індексів міжнародної конкурентоспроможності та сприйняття корупції: обсяги тіньової економіки є більшими в тих країнах, в яких, як правило, толерантність до корупції є вищою та меншими є значення рівня міжнародної конкурентоспроможності;

- 2015 рік характеризувався відносно негативними тенденціями щодо обсягів тіньової економіки: високі значення рівня тінізації економіки в США пояснюються підвищенням базової процентної ставки, що зумовило вичікувальну позицію інвесторів; в країнах ЄС – заходи Європейського центробанку не були ефективними щодо стабілізації рівня цін; для України – зростанням рівня облікової ставки з 14% до 30%, запровадженням масштабних санкцій проти РФ, визнанням НБУ неплатоспроможними ряду найбільших фінустанов України;

- у 2019 році значення рівня тінізації економіки дещо «просіли» у зв'язку з: нарощенням показників економічного зростання; центральною банківською системою США було піднято ключову ставку, що зумовило синхронне підвищення центробанку в усьому світі задля утримання інвесторів привабливими доходностями;

- у 2019 році для України характеризувався зростання золотовалютних резервів, стабілізацією ділової активності, як результат, найкращі показники за десятиліття індексу економічної свободи, глобального індексу інновацій та глобальної конкурентоспроможності;

- у 2020 р. увесь світ охопила пандемія коронавірусу, результатом якої в економічному плані була серйозна рецесія в усіх країнах. Середньоєвропейський показник розміру тіньової економіки сягнув 17,87% [5], що на 9,8% вище ніж у 2019 р. і загалом є найвищим показником для Єврозони за останні 20 років. Основними причинами такого явища було намагання людей компенсувати свої офіційні втрати доходу;

- у 2021 р. збереглися тенденції 2020 р., відбулося «лише» помірне зниження тіньової економіки в Єврозоні з 17,87% до 17,42% ВВП [5]. Причинами такої ситуації були масові державні витрати на інфраструктуру, субсидії підприємствам та спеціальні програми для населення, що зумовило зростання ВВП у поєднанні зі зниженням безробіття. Однак, внаслідок локдаунів та збільшення невизначеності працівники мали надлишок вільного часу, який вони, як правило, використовували в тіньовій економіці;

- у 2022 році відбулося подальше відновлення світової економіки, але оскільки пандемія коронавірусу певною мірою все ще вражала більшість європейських країн, тому подальше скорочення тіньова економіка було не суттєвим. Середній розмір тіньової економіки країн-членів ЄС скоротився до 17,29% [5]. Негативні тенденції тінізації економіки

України були спровоковані повномасштабним військовим вторгненням РФ на територію України. Багато країн, в основному, Європи прийняли велику кількість біженців, які зіткнулися з перешкодами для працевлаштування в офіційній економіці, що стримувало стабілізацію показників обсягу тіньової економіки в країнах Єврозони.

Напрямами детінізації економіки повинні бути спрямовані на подолання корупції, обмеження тіньового ринку робочої сили, раціоналізація податкової політики, недопущення відмивання коштів отриманих незаконним шляхом, боротьба з кримінальним бізнесом. Методи детінізації не повинні обмежуватись лише санкціями за порушення заборон, адже це потребує значної кількості бюджетних коштів. Європейський досвід доводить, що більш ефективними у подоланні проявів тінізації є забезпечення високого рівня заробітної плати для держслужбовців та впровадження прозорого права; високого рівня добросовісної конкуренції; надійного механізму захисту прав громадян при отриманні послуг від державних структур.

Список використаних джерел:

1. Як змінювався рівень тіньової економіки в Україні за останні 11 років. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/08/infografika/ekonomika/yak-zminyuvavsvya-riven-tinovoyi-ekonomiky-ukrayini-ostanni-11-rokiv> (дата звернення: 12.03.2023).
2. Corruption Perceptions Index 2015. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2015>. Corruption Perceptions Index 2019. URL: https://www.transparency.org/files/content/pages/2019_CPI_Report_EN.pdf. Corruption Perceptions Index 2021. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>. Corruption Perceptions Index 2022. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022> (дата звернення: 13.03.2023).
3. The Global Competitiveness Report 2015–2016. URL: https://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf. The Global Competitiveness Report 2019. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf.
4. The Global Competitiveness Report 2021. URL: <https://www.ips.lk/global-competitiveness-report-2021/> (дата звернення: 15.03.2023).
5. The Global Risks Report 2023. 18th Edition Insight Report. (2023). URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf (дата звернення: 12.02.2023).
6. Schneider, F. (2022). New COVID-related results for estimating the shadow economy in the global economy in 2021 and 2022. *International Economics and Economic Policy*. Volume 19. pp. 299–313. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10368-022-00537-6> (дата звернення: 15.03.2023).